

УДК 1:008

Гасвська Світлана

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ ЯК ФОРМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ВЧЕННІ Х. ОРТЕГИ-І-ГАССЕТА

Видатний іспанський мислитель Х. Ортега-і-Гассет вважає, що спосіб філософування визначається глибинною мотивуючою складовою особистості, її характером, що формується епохою. Тому в Греції філософувала людина військова і політична(полісна), а в Середні віки – християнин, що прагнув вгадати Божий задум. У Новий час філософом прагнув стати вчений і дослідник природи. На зміну йому приходять тип підприємця, інженера і адвоката. Сучасний мислитель втрачає політичні і християнські мотиви філософування, а філософський розум постає проекцією так званої «буржуазної людини» з її критицизмом, емпіризмом і прагматизмом. Та майбутнє філософії, враховуючи вихід на авансцену історії масової людини, мислитель бачить досить темним. Соціокультурна визначеність філософування доповнюється і національною, що дає можливість зрозуміти, чому для одних філософія є наукою, а для інших формою життєдіяльності людини (як і для самого мислителя). У людині ж все проблематично, фрагментарно, відносно і приблизно, тому віддавати собі в цьому звіт – означає бути людиною, бути від природи філософом, бути ідентичним самому собі, вийти на людський рівень [1, с. 304]. Вести ж себе радикально – означає не усвідомлювати відносності і проблематичності, що становлять первісну суть людини, бути сліпим і впасти нижче людського рівня.

Та, як стверджує вчений, існує лише один вид діяльності, де людина може бути радикальною: це філософія. І цей радикалізм вбачається в тому, що філософія є прагненням відкрити корені всього...корені людини і світу, що ніколи не досягає цілі і завершеності. Філософія – це найлюдяніша з усіх видів діяльність, яка звільняє життя від влади авторитетів, традицій, догм. Життя дано людині, але не може бути прийняте механічно, як слідування абстрактним, загальним уявленням, а постає як необхідність здобуття істини «Я в конкретних обставинах», що передбачає тотальний сумнів і його

подолання. Суть філософії постає в ущільненні низки життєвих обставин в осмислену реальність, і в цьому виявленні смислу будь-якого явища суть культурної місії філософії, як і будь-якої творчості культури взагалі. У цьому ж полягає реальність успадкованої культури (культурного досвіду), тобто культура є реальною, якщо стає інструментом осмислення власного конкретного життя.

Оскільки людині не дано в готовому вигляді її буття, то вона постійно конструює нові «світи» (де науковий є одним із можливих), і має вибрати з них «свій» істинний, де вона бере відповідальність за свої обставини, що і є ознакою зрілої особистості. Тому історія культури – це історія великих людей і великих ілюзій, а сенс історії полягає в культурній творчості. Культура є не просто сукупністю речей і ідей, а простором можливостей, зобов'язань, оцінок, духовних пргнень, тобто вона життєва, а не абстрактна». Культура – це система ідей, якою живе епоха». Прогрес культури полягає не стільки у зростанні суми речей, ідей чи зручностей, а в зростанні сприйняття кардинальних таємниць життя. Так, наприклад, без цього культурного фундаменту абстрактні ідеї у свідомості мас стихійно складаються в агресивну сліпу ідеологію, що стає інструментом руйнації і переслідування живої думки. Не випадково Х. Ортега-і-Гассет підкреслював культурну місію університету як найвагомішу, ставлячи питання радикально про те, яку роль повинен грати університет в житті нації? Вчений відводить перше місце не прилученню студентів до наукових досліджень, підготовці не тільки спеціаліста, а людини, що знаходиться на рівні ідей, якими живе її епоха. Університет здатен говорити про повсякденні проблеми, зі своєї – культурної, професійної – точки зору, задаючи інтелектуальний рівень національного життя.

Ортега-і-Гассет доходить до висновку, що, можливо, доля людини полягає в тому, щоб бути філософом, бути розумом, тому що з точки зору історичного досвіду це єдиний доступний спосіб стати самим собою. Та це не означає, що людина вже є філософом, а лише те, що вона має стати ним, щоб прожити життя людське. Філософія – це не дар, не постійна можливість, а скоріше обов'язок перед самим собою. Тому і історію філософських вчень мислитель розглядає не з погляду їх істинності чи хибності, а правдивості, щирості самого філософа. Філософія як вияв життєдіяльності не повинна доводити істину на прикладі життя, а навпаки, вона повинна доводити істину, щоб наше життя набуло справжності, істинності.

Життя як зверненість, зануреність у проблеми світу є драматичним і динамічним глибинним зв'язком Я і світу. Саме життєвий розум дозволяє побачити життя людини в його первинності, позбавленої ідеологічних нашарувань і схематизації, які спотворюють уявлення людини про себе. Життя мінливе, непостійне і незавершене, тому потребує постійних власних витлумачень, власної позиції.

У будь-які часи і в річищі багатьох культурологічних традицій ми зустрінемо ставлення до філософії як життєвої необхідності для певного типу людей, яка допомагає їм справлятися з життєвими труднощами, зберігати душевну рівновагу, спробувати «заговорити» ірраціональний страх смерті з допомогою своєрідного катарсису. Тобто філософія постає різновидом раціональної психотерапії. Та насамперед мислитель акцентує увагу на тому, що, оскільки витоки філософської системи в унікальній життєвій позиції мислителя, то ніяке «спростування» не може її заперечити, як і ніякий доказ не може переконати в її справедливості іншу людину, що має принципово іншу життєву позицію. Осягаючи історію філософії, ми певною мірою осягаємо типи філософських особистостей. Адже первісна (життєва) філософія – це шлях людини до себе, шлях звільнення від ідеологічної несвободи, нерозумності, шлях до себе вільного і відповідального.

Література:

1. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? / Х. Ортега-и-Гассет – М. : Наука, 1993. – 408 с.